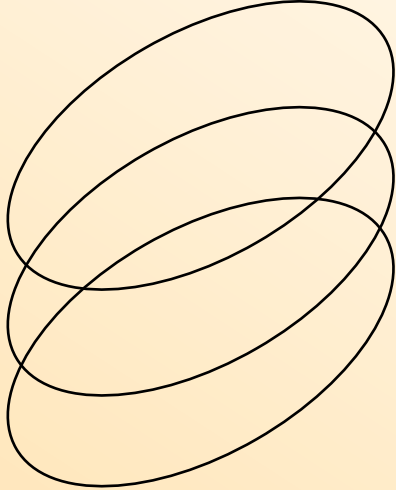

Національна комісія
з цінних паперів
та фондового ринку

Аналіз облікових оцінок активів за справедливою вартістю

* Матеріали розроблені НКЦПФР на основі інформації, наданої Аудиторською палатою України. Ця публікація не є нормативно-правовим актом, має лише роз'яснювальний, інформаційний характер і не встановлює правових норм.

МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності) вимагають визначати справедливу вартість активів з кількох основних причин:

1. Прозорість та об'єктивність

Справедлива вартість показує реальну ринкову ціну активу на дату звітності, що дає користувачам фінансової звітності (інвесторам, кредиторам, регуляторам) об'єктивне уявлення про фінансовий стан компанії.

2. Актуальність інформації

Балансова вартість (наприклад, історична собівартість) може бути застарілою, якщо актив довго тримається в обігу. Справедлива вартість відображає поточні ринкові умови, що робить фінансову звітність кориснішою для прийняття рішень.

3. Порівнянність

Використання справедливої вартості допомагає зіставляти компанії між собою, навіть якщо вони працюють у різних країнах або галузях, адже всі дотримуються однакових принципів оцінки.

Особливу увагу регуляторні органи приділяють саме визначенню справедливої вартості інструментів капіталу в рамках підготовки фінансової звітності. Зокрема, протягом останнього часу НКЦПФР приділяла значну увагу питанню, пов'язаному з оцінкою справедливої вартості активів учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків. У випадках проведення учасниками такої оцінки часто спостерігалась явна невідповідність переоціненої вартості суттєвих активів ринковим даним. Протягом 2023-2024 років НКЦПФР своїми рішеннями зобов'язувала учасників ринків капіталу залучати незалежного оцінювача у випадках, коли справедлива вартість активу складає понад 100% від вартості придбання або від попередньої балансової вартості. Звіти незалежного оцінювача, отримані від учасників ринків капіталу, Комісія направляє до Фонду державного майна України (далі – ФДМУ) для проведення рецензування. У більшості випадків ФДМУ визнавав вказані звіти як такі, що не відповідають вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, є неякісними та (або) непрофесійними і не можуть бути використані. Водночас необхідно відзначити, що стосовно фінансової звітності учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків, у якій були відображені активи за вартістю, визначеною незалежним оцінювачем, суб'єкти аудиторської діяльності за результатами проведеного аудиту/огляду надавали немодифіковану думку.

Оцінка вартості активів учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків є одним із видів облікових оцінок, які можуть бути суттєвими для фінансової звітності.

Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 540 (переглянутий) «Аудит облікових оцінок та пов'язане з ними розкриття інформації» встановлює відповідальність аудитора щодо облікових оцінок, які є суттєвими для фінансової звітності.

МСА 540 розкриває підхід, що застосовується Фірмою під час аудиту фінансової звітності, з метою отримання прийнятних аудиторських доказів у достатньому обсязі щодо облікових оцінок, в тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації (в контексті застосованої концептуальної основи фінансового звітування) та надає детальні рекомендації, які впливатимуть на підвищення якості аудиту Фірми.

1. Концепція відповідальності управлінського персоналу та аудитора

Відповідальність за оцінку вартості активів несе управлінський персонал компанії.

2. Концепція відповідальності аудитора

Аудитор лише **перевіряє обґрунтованість облікової оцінки та пов'язане з ними розкриття інформації** в фінансовій звітності в контексті застосовної концептуальної основи фінансового звітування.

Відповідальність аудитора включає отримання достатніх та належних аудиторських доказів щодо обґрунтованості оцінки вартості активів.

Ці докази можуть включати:

- Аналіз використаних методів оцінки, а саме, чи застосовані методи оцінки відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності та є обґрунтованими для конкретного виду активів.
- Оцінка використаних припущень, чи припущення, використані для оцінки вартості активів, є обґрунтованими та відповідають наявній інформації.
- Порівняння з аналогічними активами, які торгуються на ринку.
- Залучення експертів для оцінки вартості активів.

Аудитор повинен визначити, чи є значним, за його судженням, будь-який з ризиків суттєвого викривлення, ідентифікованих та оцінених відповідно до параграфа 16 МСА 540.

Якщо аудитор визначив, що існує значний ризик, він повинен отримати розуміння заходів контролю суб'єкта господарювання, включаючи заходи контролю, що стосуються цього ризику.

Чим вище оцінений ризик суттєвого викривлення, тим переконливіше повинні бути аудиторські докази.

Дії у відповідь на ризики суттєвого викривлення

Аудитор може застосовувати різні підходи до тестування облікових оцінок, зокрема для окремих припущень. При отриманні аудиторських доказів враховується як підтверджувальна, так і суперечлива інформація, зібрана з різних джерел. Аудитор може застосовувати **три основні процедури у відповідь на оцінений ризик суттєвого викривлення облікових оцінок:**

- **Перевірка подальших подій** (отримання аудиторських доказів щодо подальших подій (до дати звіту аудитора), які можуть вплинути на оцінку. Визначення, чи підтверджують фактичні результати припущення, використані для оцінювання.
- **Тестування розрахунку облікової оцінки.** Аналіз методів, моделей і припущень, які використовує керівництво, а також оцінка послідовності та обґрунтованості підходів до розрахунку, перевірка точності та повноти вхідних даних.
- **Розробка незалежної оцінки.** Аудитор самостійно або із залученням експертів проводить розрахунок оцінки. Порівняння результатів із оцінкою управлінського персоналу для виявлення суттєвих розбіжностей.

У контексті розробки незалежної оцінки аудитор може застосовувати два підходи, метою яких є перевірка обґрунтованості оцінки, здійсненої управлінським персоналом, та забезпечення точності фінансової звітності, а саме:

Розробка точкової оцінки – аудитор самостійно або із залученням експертів визначає конкретну облікову оцінку для порівняння з оцінкою, наданою управлінським персоналом.

Розробка діапазону оцінки – замість однозначної оцінки аудитор може визначити діапазон можливих значень для облікової оцінки, базуючись на аналізі різних припущень і сценаріїв. Це дозволяє більш точно оцінити потенціал варіативності результатів і порівняти їх із оцінкою керівництва для виявлення суттєвих розбіжностей.

Методи точкової оцінки та/або розробка діапазону оцінки, зокрема із залученням експерта, використовуються для перевірки й підтвердження оцінок, здійснених управлінським персоналом.

Точкова оцінка

Аудитор може самостійно розробити точкову оцінку справедливої вартості активу або зобов'язання. Це означає, що він використовує доступні ринкові дані, припущення та методи оцінки для визначення єдиної (точкової) вартості.

Наприклад, для оцінки справедливої вартості фінансового інструмента, аудитор може застосувати методи дисконтованих грошових потоків (DCF) або порівняння з подібними ринковими угодами, щоб самостійно розрахувати точкову оцінку вартості.

Залучення експерта аудитора

Якщо для визначення справедливої вартості потрібні спеціалізовані навички чи знання (наприклад, для оцінки складних фінансових інструментів або активів у специфічних галузях), або якщо оцінка, надана експертом управлінського персоналу, викликає сумніви, аудитор має право залучити експерта аудитора для отримання достатніх та відповідних аудиторських доказів.

Експерт аудитора може надати точкову оцінку, яка ґрунтується на його досвіді та спеціалізованих методах (наприклад, для оцінки вартості родовищ корисних копалин або страхових зобов'язань).

Важливо, щоб аудитор не лише залучив експерта, а й перевінив адекватність його методів та припущень, а також узгодив отриману експертну оцінку з іншими даними у відповідності до вимог МСА 620.

Порівняння результатів

Аудитор порівнює отриману точкову оцінку (як від себе, так і від експерта) з оцінкою, наданою управлінським персоналом, щоб виявити суттєві розбіжності. Якщо є значні відмінності, це може свідчити про необхідність додаткових процедур або про ризик суттєвого викривлення фінансової звітності.

Процедури у відповідь на ризики суттєвого викривлення в облікових оцінках, у т.ч. облікових оцінок за справедливою вартістю.

У процесі аудиту облікових оцінок, зокрема оцінок справедливої вартості, аудитор повинен здійснити професійне судження щодо надійності використаної інформації та застосованих методів.

У випадках, коли використовується робота експерта управлінського персоналу, аудитор повинен оцінити її прийнятність як аудиторських доказів.

Аудитор має перевірити та оцінити компетентність, можливу упередженість та об'єктивність такого експерта.

Питання, пов'язані з оцінкою компетентності, можливостей та об'єктивності експерта управлінського персоналу, включають регламентування його роботи технічними стандартами або іншими професійними чи галузевими вимогами, наприклад, стандартами професійної етики та іншими вимогами до членів професійних організацій чи галузевих асоціацій, а також стандартами акредитації органу, що надає ліцензії, або вимогами законодавства чи нормативних положень.

Для цього можуть бути використані вимоги, зазначені в параграфах 21-29 МСА 540.

Аудитор повинен перевірити та оцінити:

- кваліфікацію експерта, включаючи рівень освіти, професійний досвід, наявність відповідних сертифікатів або ліцензій, а також репутацію у відповідній галузі;
- досвід та релевантність роботи експерта, зокрема попередню участь у подібних оцінках, знайомство з конкретними видами активів чи зобов'язань, щодо яких здійснювалася оцінка;
- отримати чітке уявлення про методологію, використані дані та припущення, які застосовувалися експертом;
- Мати достатнє розуміння сфери спеціальних знань експерта, щоб оцінити обґрунтованість його висновків;
- оцінити об'єктивність експерта управлінського персоналу;
- застосовані методи оцінки, щоб визначити, чи є вони загальноприйнятими в практиці оцінювання та чи відповідають вимогам фінансової звітності, зокрема МСФЗ або П(С)БО, залежно від контексту;
- вхідні дані, припущення та моделі, використані експертом, з метою виявлення потенційних викривлень, неузгодженостей або суб'єктивних чинників, що можуть вплинути на об'єктивність результату;

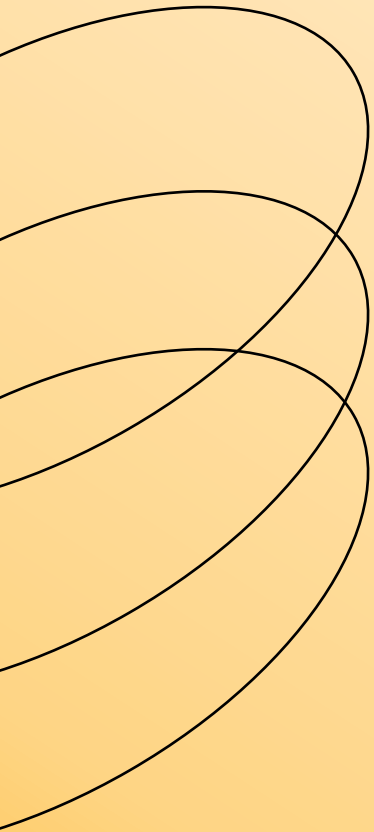
- аудитор перевіряє, чи ці припущення відповідають ринковим умовам, чи не є вони надмірно оптимістичними або песимістичними.
- здійснити порівняльний аналіз, що включає порівняння оцінки, наданої експертом управлінського персоналу, з незалежною оцінкою (власною або зовнішнього експерта), щоб визначити обґрунтованість та допустимий рівень відхилень.

На характер, строки та обсяг подальших аудиторських процедур впливає оцінка аудитором компетентності, здібностей та об'єктивності експерта, розуміння аудитором характеру роботи, виконаної експертом, та обізнаність аудитора в галузі знань експерта.

Якщо результати оцінки експерта чи управлінського персоналу викликають сумніви, аудитор може розробити власну оцінку справедливої вартості на основі доступних ринкових даних або методів, щоб порівняти її з оцінкою, наданою керівництвом. Це може включати залучення експерта аудитора або застосування різних моделей оцінки для підтвердження прийнятності облікової оцінки та впливу на фінансову звітність.

Залучення експертів аудитора у разі використання складних моделей оцінки проводиться відповідно до МСА 620 «Використання роботи експерта аудитора».

У разі, якщо за результатами аналізу оцінки експерта чи управлінського персоналу аудитор доходить висновку на основі отриманих аудиторських доказів, що фінансова звітність містить суттєві викривлення або аудитор не може отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, щоб дійти висновку, що фінансова звітність не містить суттєвих викривлень, він має модифікувати думку аудитора відповідно до вимог МСА 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора».

Київ, 2025 рік